

**ПОЉОПРИВРЕДНА САВЕТОДАВНА И
СТРУЧНА СЛУЖБА ВАЉЕВО**

**Бирчанинова 128 А, 014/3519-390, 3519-391
e-mail: pssvaljevo@open.telekom.rs**

**Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде
Сектор за рурални развој
www.psss.rs**

Билтен бр. 8

Ваљево, 27.08.2012. година

Назив билтена: Актуелни савети из пољопривредне производње за месец
август

Садржај:

- Производња живинског меса
- Производња садница шљиве
- Подлоге за шљиву

Аутори:

Дипл. инг. Славица Петровић
Дипл. инг. Јован Милинковић

Тираж:

350 примерака

ПРОИЗВОДЊА ЖИВИНСКОГ МЕСА

Све врсте живине користе се за производњу меса, а ћурке, гуске и бисерке једино се ради меса и гаје. Напредак сточарске науке нарочито на пољу генетике, исхране и контроле болести омогућио је невероватно брз развој ове производње. Тако се развила и проширила индустријска производња живинског меса и то брже од било које друге гране сточарства. Захваљујући комбинованом деловању и унапређењу селекције и генетике, исхране и услова одгајивања производња бројлера је једна од највећих достигнућа живинарства.

Бројлер или утовљено пиле за клање тешког линијског хибрида одгајено под најинтензивнијим условима са шест до осам недеља достиже живу масу од 1,8 до 2 килограма, па чак и више кад се коље. Овако брза и рационална производња меса требало би да буде и најрентабилнија грана сточарства. Што то код нас често и није захваљујући нерегулисаним ценама најмање је крива производња бројлера, која иначе има индустријски карактер, обавља се непрекидно преко целе године. Ова производња није зависна од климатских услова и нема сезонски карактер.

Пошто тов пилића траје врло кратко време тј. свега 6-8 недеља, то постоји могућност за врло рационално коришћење објеката и опреме, око 5,5 турнуса годишње. Како је уопште најрентабилнија и најекономичнија цена бројлера тежине 1,5 до 2 килограма условљена тиме што се при тој тежини најефикасније искоришћава храна, а истовремено постиже се и оптимална тежина као и рандман. Ако се пилићи кољу са мањом тежином онда ће утрошак хране по једном килограму прираста бити мањи, али је и рандман много мањи. Ако бројлере товимо дуже до веће тежине онда је утрошак хране прилично већи. За добро организовану производњу бројлера најважнији је сигуран и повољан пласман. Испорука утовљених пилића се не може одлагати а да се при томе не претрпи штета. Неблаговремено преузимање условљава двоструке губитке што повећава утрошак хране и доводи до поремећаја плана производње. Иначе за успешну производњу од великог значаја је квалитет пилића за тов. Пилићи – линијски хибриди пореклом су од родитеља тешког линијског хибрида који су селекционисани на интезиван пораст, добро здравље, снажну конституцију и одлично искоришћавање хране. Пилићи за тов треба да имају најбоље развијене партије меса на грудима и батацима. Интезиван пораст и добро искоришћавање хране омогућавају кратак период това. Утрошак хране за један килограм прираста је око 2,2 килограма што је иначе уобичајено да за 7-8 недеља това пиле достигне тежину 1,8 до 2,2 килограма.

Нормалан пораст, развој и искоришћавање хране у тову битно зависе од услова средине, температуре, проветравања, осветљења и простирке у објекту. Производња је врло остелјива и захтева много знања и савесности у раду. У укупним трошковима у тову на трошкове хране одпада 60 до 65% и зато би било пожељно да се обезбеде довољне количине комплетних смеша у самом почетку това.

ТЕМПЕРАТУРА

Температура у објекту има највећи значај у односу на остале факторе у току првих дана живота пилића. Посебно критичан период је прва недеља живота пилића. Тек у петој недељи живота механизам терморегулације је довољно развијен и пилићи могу да живе без допунског загревања, а то је на обичној собној температури од око 20°Ц, и то у висини главе пилића. Само понашање пилића показује да ли је температура

оптимална или не. Ако су лепо распоређени, мирно леже, не дахћу, не пијучу, нормално узимају храну и воду знак је да је температура у објекту према биолошким потребама пилића у периоду њиховог пораста.

ВЛАЖНОСТ ВАЗДУХА

Првих недеља това влага нествара посебне тешкоће. Она је обично велики проблем у последњим недељама това. Њчешће због недовољног броја појилица долази до гурања пилића око њих тако да се вода просипа и влажи околни простор. Ако се обезбеди довољан број појилица и то на око 70 пилића једна висећа појилица, и ако је висина правлино регулисана самњиће се расипање воде. Појилице се постављају дужином товилишта у три-четири реда што зависи од величине објекта и броја пилића. У случају повишене влажности ваздуха, пилићи се веома нелагодно осећају, нервозни су, слабије узимају храну, губе апетит, лако им оболевају органи за дисање па се често чује крклање. Када влаге нема довољно ствара се прашина, пилићи су поспани, млитави, спорије расту.

ПРОВЕТРАВАЊЕ

Вентилација ваздуха насупрот температури постаје све важнија са порастом пилића. Велика насељеност пилића у објекту (17 до 18 грла на подне површине), као и интензиван пораст пилића условљава примену форсиране тј. механичке вентилације изузев прве две недеље това. Одржавање најповољније температуре и релативне влажности ваздуха постиже се одговарајућим проветравањем. Вентилација треба да доведе довољне количине свежег и чистог ваздуха а да одстрани искоришћени ваздух заједно с амонијаком, воденом паром и другим штетним гасовима. За разлику од механичке вентилације када се брзина струјања ваздуха постиже одговарајућим размештањем потребног броја вентилатора било на крову, било са стране објекта. Користи се и природна вентилација у товилишту где је брзина струјања ваздуха највећа када је велика разлика између температуре у објекту и спољне средине. Када се те две температуре приближно изједначе онда је проветравање минимално јер нема струјања ваздуха.

ОСВЕТЉЕЊЕ

Осветљавање пилића у тову је такође важан фактор у производњи бројлера јер светлост стимулише пораст. За успешну производњу бројлера веома је важан интезитет и трајање осветљења. Светлост не сме бити сувише јака јер то може да изазове канибализам пилића услед чега настају огромне штете у тову. Јачина осветљења мора да буде умерена, односно да је унутрашњост објекта тако осветљена да сви пилићи подједнако виде и у сваком моменту могу нормално да узимају храну и воду. Осветљеност пилића у тову треба да траје свих 24 часа, мада их треба постепено навикавати на период мрака у трајању од око једног часа да би се навикли на потпуни мрак у случају нестанка струје.

ПРОСТИРКА

Пилићи се тове на поду на дубокој простирци. Приликом насељавања пилићи се стављају на простирку која је раније разасртна по поду објекта у слоју дебљине: лети 6-10 цм, а зими 10-15 цм. Овај слој простирке касније се допуњава према потреби тањим

свежим слојем. Простирка служи за упијање влажног измета, а истовремено и као топлотни изолатор. Увек трбе да буде сува и растресита. Најбољи материјал за простирку је дрвена шушка јер је она довољно хидроскопна, чврста, не слепљује се и на њој се пилићи удобно осећају. У једном турнусу треба рачунати на 0,5 до 0,7 килограма простирке по пилету. Влажна и хладна простирка је највећи непријатељ пилића у тову.

Дипл. инг. Славица Петровић

ПРОИЗВОДЊА САДНИЦА ШЉИВЕ

Производња садница шљива почива на способности размножавања шљиве, а посебно место заузима расадничар који бира подлоге, сорте, начин размножавања и гајења садница.

Производња садница је сложен процес који обухвата:

- Производњу подлога за шљиву;
- Производњу калем гранчица сората шљиве;
- Технику размножавања шљиве.

Треба нагласити да производња подлога и калем гранчица захтева пуну пажњу, јер од њихове генетичке и помолоше вредности, као и здравственог стања зависи у великој мери квалитет произведених садница шљиве.

Објекти за расадничку производњу шљива (матичњаци, семеништа и растила) треба да буду у рејонима незараженим вирусом шарке шљиве, а сама производња под строгим контролом научно-истраживачких установа и државних стручних служби.

Закон о садном материјалу који је донет 2005. године уредио је хаотично стање које је владало у производњи садница. Претходни закон био је толико либеларан да се производњом садница могао бавити свако (физичка лица, предузетници, правна лица) без обзира на квалификацију и ниво знања.

Репродукциони материјал је коришћен са сопствених матичних стабала, већином из родних засада, без претходне клонске селекције и здравственог прегледа. Произведене саднице су продаване свуда, а највише по пијацама. Овакав начин производње и продаје садног материјала довео је до брзог ширења најопасније болести шљиве – шарке шљиве и још неких патогена који изазивају сушење младих стабала шљиве (рак корена и друге бактериозе).

Ступањем на снаго новог закона ситуација се битно поправила, али се и даље осећа недостатак струке, посебну контроли сортне чистоте и здравственог стања у процесу производње садница шљиве.

Категорије садног материјала

Предосновни садни материјал

Тестиран је на присуство болести и штеточина по најновијим међународним стандардима. Одржава се у строгим условима, где не постоји могућност заразе. Служи за производњу основног садног материјала.

Основни садни материјал

Производи се у матичним засадима под контролом овлашћене организације. Служи за производњу серификованог садног материјала.

Сертификовани садни материјал

Служи за производњу сертификованих садница или за производњу стандардног садног материјала.

Стандардни садни материјал

Настао је умножавањем материјала од сертификованих садница и служи за производњу стандардних садница.

Сертифицирани садни материјал

Овај садни материјал настаје кроз процес сертификарања, где се строго поштују одређена правила, чиме се обезбеђује сортна и здравствена исправност произведеног садног материјала. Добијени сертификат уз сваку садницу је гаранција да је садни материјал произведен по одређеној процедури и усвојеним правилима што је за купца довољна гаранција квалитета.

Шема производње сертификованог садног материјала

1. Селекција кандидат клона , сортно испрвног без видљивих симптома болести, добре родности
↓
2. Умножавање и заснивање колекционог засада при научној установи на земљишту без нематода
↓
3. Тестирање кандидат колонова и утврђивање њиховог здравственог статуса
↓ → Елиминација откривених инфективних патогена
4. Издвајање безвирусних биљака ← Ретестирање
= Почетни, тј. Изворни материјал
5. Добијање предосновног материјала
6. Производња основног материјала
7. Подизање матичног засада за производњу сертификованих пупољака
8. Регистровани расадници – производа сертификованог садног материјала

ПОДЛОГЕ ЗА ШЉИВУ

У производњи садница шљиве користе се вегетативне и генеративне подлоге. Избор подлоге зависи од система узгоја у будућем засаду, као и од типа земљишта на ком се засад подиже. У производној пракси у Србији најзаступљенија подлога на коју се калеме сорте шљива је сејанац џанарике, док се спорадично користе неке друге вегетативне и генеративне подлоге. Некада се шљива размножавала искључиво кореновим изданком (пожегача и друге домаће сорте шљиве), али се оваквим начином размножавања брзо ширио и вирус шарке шљиве, па се прешло на калемљење на сејанце, јер се вирус семеном практично не преноси. Сејанци су и нешто бујнији, са боље развијенијим кореновим системом од вегетативних полога, па су погоднији за слабија и сувља земљишта.

Генеративне подлоге

Најзаступљенија генеративна подлога за шљиву је сејанац џанарике, могу се користити и сејанци још неких сорти шљива, као што су црношљива, петровача и црвена ранка.

Џанарика

Џанарика се у скоро целом свету користи као подлога за шљиву. Она се размножава семеном, може се умножавати и резницама.

Сејанци џанарике су бујни, брзо расту, а активност камбијалног прстена је дуга, што је веома битно за окулацију. Да би се добили уједначени сејанци, неопходно је семе узимати са проверених матичних стабала, најбоље жутог плода. Џанарика има добар афинитет са већином сорти шљива, али има и пример делимичне инкопатибилности. Треба нагласити да шљиве калемљене на џанарици имају нешто дужи вегетациони период, па су осетљивије према мразевима. Џанарика је подлога којој највише одговарају земљишта нормалних физичко-хемијских особина, а треба избегавати њено коришћење као подлоге на влажним, тешким и плитким земљиштима. Наглашено је да шљиве калемљене на џанарици имају већу бујност, што се мора узети у обзир приликом одређивања растојања у засаду, а оно се у зависности од сорте креће 5 до 6 м, а у реду 3 до 5 м. У последњих неколико година подизани су засади шљиве на растојању 4x2 м на подлози џанарике, што се показало као погрешно, јер се после 5 до 6 година услед велике бујности ушло у озбиљне проблеме у даљем гајењу и извођењу свих помотехничких мера, а нарочито резидбе, па је већина оваквих засада искрчена.

Вегетативне подлоге

Од мноштва вегетативних подлога које су створене у научним институцијама у производњи садница шљиве употребљава се само десетак, а у Србији тек у последње време се користи само неколико као изданци неких домаћих сорти шљива, од којих су најзаступљеније Црвена ранка, Петровача, Белошљива и Црношљива.

Пикси

Пикси је патуљаста подлога за шљиву. Потиче из Енглеске (East Molling), а одабран је из популације јулијанке француског порекла. Пикси може да се разножава зрелим резницама, положеницама и културом ткива (микроразмножавањем). Шљиве окламљене на овој подлози раније пророде и мање су бујне него на јулијанки. Ова подлога добро се укорееује и ствара мало изданака.

Ферлеј

Слабо до средње бујна подлога која се доста користи за производњу садница шљиве у Европи. Има добар афинитет са већином сорти шљива, добро се укорееује и ожилжава. Ствара мало изданака, а шљиве калемњене на овој подлози рано пророде и редовно рађају.

Дипл. инг. Јован Милинковић